

САМАПОМАЧ

Беларуская
Коопэратыўна-
Таснадарчая
Часопіс

Год IV.

Вільня, Сьнежань 1935 г.

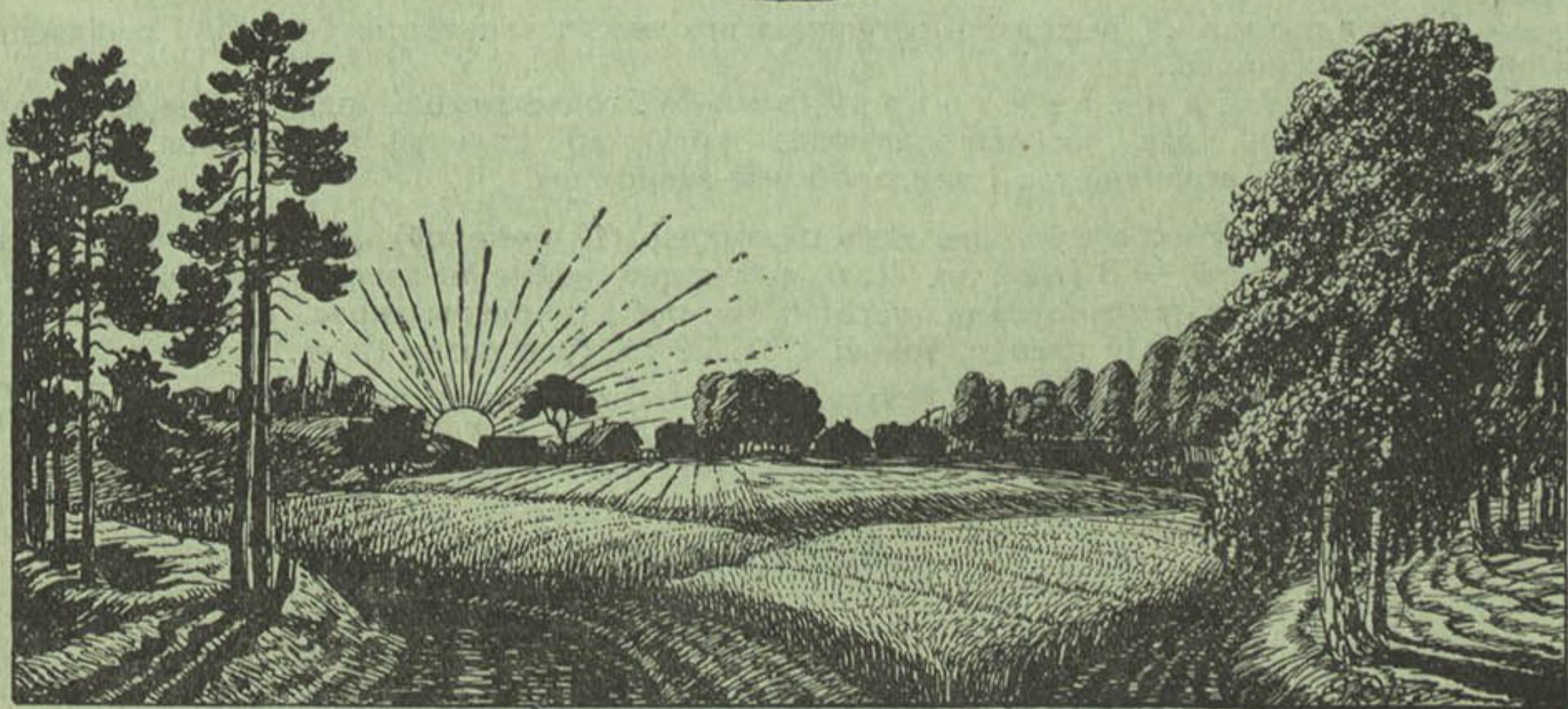
№ 12.

Хай злыдні над намі,
скрыочуць зубамі
Любі сваю ніву, свой
край,
І, колькі ёсьць сілы,
да самай маілы
Ары, барануй,
засявай!..
ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія па-
дзеі народаў і ўсе цы-
вілізацыі былі ство-
раныя дабравольнымі
стафаньнямі аб'ядна-
ных людзей... самапо-
маччу.

Джордж РЭССЭЛЬ
(Ірляндзец).

Nia chočuŭcy pakidać svaich čytačoŭ na Šviatki biez časapisu, pierasyłajem hety numar jašče ŭsim, čhto dahetul byŭ našym składčykam. Zaznačajem adnak, što čhto da 20 studnia 1936 h. nia spłacić nam svajho doŭhu za 1935 hod, tamu dalšaja vysyłka časapisu budzie biezvarunkova ŭstrymana.

Ceny ŭ Vilni

14.XII.35. Ceny za 100 kilohram.

Zbožža.

(Pry kupli—prodaży)

Žyta, ...	12.50—13.75
Pšaniča	17.25—18.25
Jačmień na pansak	12.50—13.50
Avios	12.25—14.25
Hračycha	12.75—13.25
Muka pšaničnaja	21.75—30.00
Muka žytniaja da 45%	22.00—22.75
Muka žytniaja da 55%	19.75—20.00
Muka, žytniaja da 90%	15.50—16.00
Pialuška	22.00—23.00
Vika	19.50—20.50
Haroch šery	16.50—17.50
Łubin sini	7.50—8.00
Siemia lannoje 0.90%	30.50—32.40
Lon (vałakno) standaryzawany (za 1000 kilo)	
„ trapany, Vałožyna	1520—1560
„ „ Miory	1410—1450
„ „ Traby	1560—1600
„ „ Harodzlej	1640—1680
„ časany, Harodzlej	2020—2060
Kudziela Harodzlej	1470—1510
„Tarhaniec“	1170—1210

Miasnoje, 12.XI. za 1 kilo żyvoj vahi

Bydła:

stadniki	0.35—0.45
karowy	0.30—0.50
jałaŭki	0.30—0.35
cialaty	0.55—0.65

Švini

0.65—0.80

Za 1 kilo bitaj vahi.

Vałowina, celyja štuki, ...	0.60—0.70
„ „ zady	0.70—0.90
Vałowina pierady (košer)	0.90—1.10
Cialacina, ...	1.15—1.25
Švinina	1.05—1.15

Skury syryja.

Skury bydlačyja, syryja, za štuku	7.50
Skury cialačyja, za štuku	4.50

Małočnaje za 1 kilo (14.XI.35.).

Masła najlepšaje, 1 sort za kil. ŭ hur.	3.10—3.30
„ „ „ „ „ u detalu	3.50—3.60
Masła stałowaje 2 sort za kilo ŭ hurcie	2.90—3.00
„ „ „ „ „ u detalu	3.20—3.30
Syr litoŭski, za kilo ŭ hurcie	1.50—2.30
„ „ „ „ „ u detalu	1.80—2.60
Syr ementalcki(švajc.)za kilo ŭ hurcie	2.70—2.90
„ „ „ „ „ u detalu	3.40—3.50
Jajki, kapa	5.70—7.20
„ za štuku	10—13 hraš.

Чытайце самі і сярод знаёмых пашырайце адзіны ў нас гаспадарскі часаніс

„Самапомач“

„Самапомач“ выходзіць рэгулярна што месяц чацьверты ўжо год і зьяўляецца найтанейшай гаспадарчай газэтай.

Зьмест «Самапомачы» ў гэтым 1935 годзе значна павялічаны ў аддзеле сельскай гаспадаркі, дзе часцей падаюцца рады аб польнай гаспадарцы, жывёлагадоўлі, садоўніцтве, агародніцтве і земляробскай эканоміцы.

Гадавая складка на адзін экзэмпляр (12 нумароў) „Самапомачы“, разам з паштовай перасылкай — 3 (тры) зл. Калі зьберацца найменш дзесяць складчыкаў (дзсятка), якія згодзяцца атрымоўваць часаніс на адзін супольны адрэс, дык кожны такі складчык замест трох златаў плаціць толькі 1 зл. 20 гр. (усе разам 12 зл.).

Складкі на «Самапомач» найвыгадней пасылаць праз чэкавае конто ў П.Қ.О. (уласьнік Інж. А. Клімовіч) № 180 485, а ўсякія пісьмы — на адрэс:

Redakcyja časapisu

„Samapomač“,

Vilnia, — Wilno,

Poľackaja vul. 9—4.

Рэдакцыя адчынена ў аўторкі і пятніцы ад 9-ай да 12-ай гадз. дня.

Samapomač

BIEŁARUSKI
KOOPERATYŪNA - HASPADARSKI
ČASAPIS.

Саманомач

Adres:
VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 9-4.

Hod IV.

Vilnia, Śnieżań 1935 h.

Nr. 12 (41).

Kooperatyŭna-haspadarskija naviny.

Kooperatyŭnaje śviata. Šmat kooperatyvaŭ biełaruskich (kali nie pavodle składu svaich vybarnych uladaŭ dyk pa składu svaich „radavych“ siabroŭ) śviatkavała sioleta kooperatyŭnaje śviata razam z dniom Aščadnaści, h. zn. 31 kastryčnika ci kala hetaha dnia. U šmat miascoch śviedamyja siabry kooperatyvaŭ vymahli ad svaich uladaŭ, kab tyja vydali na śviatkavańnie adpaviednyja druki (brašury, ulotki) pabiełarusku. Treba pastaracca, kab na nastupny hod biełaruskija druki byli ŭ koźnaj kooperatyvie. Kaniešna!

Za kilo cukru 1 zlot. Hetkaja cana ciapier na cukar i chto-b vymahaŭ choć na 1 hroš bolej, budzie sroha pakarany.

Raźmiaščeńnie cukravarniaŭ u Polšcy. Z ahulnaha liku 62 cukravarniaŭ u Polšcy, na biełaruskich ziemiach niama nivodnaj cukravarni. Paznanščyna i Pamorra majuć 22 cukravarni, jakim pryznana dastava 45,5% ŭsiech pierarablanych na cukar burakoŭ. Z hetaha jany i bahaciejuć. — Centralnaja Polšč maje 33 cukravarni, Haličcyňa — 3 i Valyń — 4.

Z Radavaj Bielarusi

Stan žyviołahadoŭli ŭ Radavaj Bielarusi.

	Na 1.I.1934 h.	Na 1.I.1935 h.	1935 h. u 0%/0 da 1934 h.	Spad (-) abo pryrost (+) u 0%/0 u pa-raŭnańni da 1934 h.
Koni	727.400	677.500	93.1	-6.9
Bydła	1.340.300	1.484.200	110.7	+10.7
Švini	1.016.300	1.457.800	143.4	+43.4
Aviečki	891.200	746.800	84.7	-15.3
Kozy				

Žyviołahadoŭla i kolektyvy.

U Radavaj Bielarusi jość 10.885 kolektyvaŭ, jakija majuć 26 prac. usich koniaŭ, 27.2 prac. bydła, 60.5 prac. šviniej, 62 prac. aviečak. Pracenty padadzieny ŭ adnošańni da ahulnaha liku danaha hatunku žyvioły.

Z hetaha bačym, što choć kolektyvami aficyjalna abniata 70 prac. biełaruskaha sialanstva, to adnak adnaasobniki majuć u hadoŭli koniaŭ i bydła značnuju pieravahu nad

kolektyvami. Bačym tak-ža davoli značny pryrost za 1934 h. samaj žyvioły, što tumačycca ŭstupkami z boku radavaha ŭradu na karyść sialanstva.

Z čužyny.

Litoŭskaje małačarstva. Litva maje 56000 kvadratnych kilometraŭ plošcy i 2.100.000 žycharoŭ. U 1920 hodzie załažylisia 2 małačarskija tavarystvy — „Gamintojas“ u Šaŭlach i „Lietukis“ — u Koŭnie. U 1924 hodzie było dziejnych 16 małačarniaŭ i vysłana za hranicu pieršaje litoŭskaje masła ŭ liku 25000 kilo. U 1926 hodzie vyšej uspomnienyja t-vy zlučylisia ŭ „Pienocentras“ (małočny centr). U 1935 hodzie jość 250 małačarniaŭ i 1860 zbornych (žliŭnych) punktaŭ. Za hod vyrablajecca 10 milionaŭ kilo masła. U praciahu 8 hadoŭ vyvieziena było 47.500 ton (tona—61 pud) masła na sumu 248 milionaŭ litaŭ (lit blizu roŭny zlotu), 8000 ton syra na 28 milionaŭ litaŭ, 30.000 ton małaka i śmiatany na 14 mil. litaŭ; jajec — na 10 mil. litaŭ. Razam za vosiem hadoŭ vyvieziena było małočnych praduktaŭ na 300 milionaŭ litaŭ.

Ciapier Litva maje 200 punktaŭ zakupu jajec. Kali dojdzie da 300 — chopić.—Bačym, što litoŭcy ŭsie choćuc viešci praz kooperatyvy. Małako dastaŭlajuć 100.000 čalaviek, z jakich siabrami małačarniaŭ žjaŭlajuca 12.000 čalaviek.

Ciapier litoŭski ŭrad, kab zbolšyc zapatrebavańnie na małako, manicca vydac zahad usim čynoŭnikom, kab jany na śniedańnie, jakoje jaduć u kancelaryjach, zamiest harbaty, brali małako. Aprača taho, małačarskaja centrala choča zaniacca vyrabam limanady z małaka; hetkaja limanada maje być taniejšaj i smačniejšaj ad dahetulašniaj, a małako moža mieć dobry zbyt.

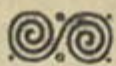
Adnym slovam Litva choča padniać zbytna małako, a tym samym palepšyc dachodnaść ziemiarskich haspadarak. Niama lepš, jak svaja chata — kaža zmučany padarožny, — niama lepš, jak svaja dziaržava — kaža zmučany ciazkim žyciom narod. *Za.*

Zbažžovy manapol u čechasłavačcyne. Inšym prykladam, jak dziaržava starajecca ab dabro svajho sialanstva i naahuł šyrokich pracujučych mas, jość čechasłavačcyňa, dzie jšče 13.VII.1934 h. byŭ zaviedzieny manapol na zbožža (pšanicu, žyta, avios, jačmien i kukuryzu)

i ũsiakija z jaho vyraby. Manapol maje siŕu da dnja 30.VI.37 h. Heta znača ũ hetym časie nihto nia maje prava pradač i kilo ŕyta kamu inšamu, jak tolki sumyšla da hetaha sarhanizavanamu „čechasŕavackamu Zbaŕŕovomu T-vu“, pa cenach tak zhary ũstanoŕlenych, kab sielaninu astavaŕisia peŕny zarabotak, kab cana byla staŕaja i zaachvočvaŕa sielanina da daŕšaha postupu. U skuplivaŕni zboŕŕa pasiaredničajuč ziemlarobskija kooperatyvy zakupu i zbytu, praz katoryja blizu vyklučna adbyvajecca i vyplata.—Jasna zhetul, ŕto i takaja biazumoŕna vaŕnaja reč, jak zbaŕŕovy manapol, jošć mahčymaj tolki tam, dzie raŕvita kooperacyja.

Udar pa kooperacyi ũ Radavym Sajuzie (ũ Savietach). Pašla taho, jak dva hady tamu nazad byli ũradavym rasparadŕeŕniem skasavany spaŕyvieckija kooperatyvy pry fabrykach, dnja 29 kastryčnika siol. Rada Narodnych Kamisaraŕ, razam z Centralnym Kamitetam Kamun. Partyi (Moŕataŕ — Stalin) vydali dekret, jaki zahadvaje biezadkladna likvidavač spaŕyvieckija kooperatyvy ũ haradoch, pryčym dziejnašć Centrŕasajuzu (hetak nazyvajecca Maskoŕskaja centrala kooperatyvaŕ) i ũsich abŕastnych i akruŕnych sajuzau ahraničvajecca tolki da pasiarednictva ũ dastaŕcy fabryčnych tavaaraŕ na siaŕo dy skuplivaŕnia ad sialan produktaŕ ziemlarobstva. Hety krok abiazvoleŕnia kooperatyvaŕ tŕumača ũspomnieny dekret kaniešnašćiu ũskoryč tavaaraabmien pamiŕ horadam i siaŕom, dzie pašla „pieramohi kaŕhasnaj systemy“ ŕyćcio, byccam, velmi ũskoryŕasia...

Jak tam u sapraŕidnašći jošć z hetymi „pieramohami“ i „ũskareŕniem“, — trudna nam sudzič z hetaha boku nieprachodnaj miaŕy, ale kali-b navat i zapraŕdy tak bylo jak kaŕa dekret, dyk čamu dla „pryskoranych“ kaŕhasau akazaŕasia patrebnym aŕ hetak akalečyč biezbaronnuju kooperacyju? Niekonse kvencyja, abo schavanyja namiery!..

Z VIOSKI.

Dva hady pracy.

10-ha listapada siol. s. Vialikaje Padlešsie (Lachavickaj hm., Baranavickaha pav.) ŕviatka-vaŕa vialikaje kooperatyŕnaje ŕviata. Kooperatyŕnaja maŕačarnia, jakaja paŕstaŕa tut usiaho dva hady tamu nazad, paŕviačala ũŕo svojuŕsny budynak, katory patraŕiŕa zbudavač nia ũziaŕŕy nidzie ani hraša pazyčki.

Kolki sloŕy z historyi maŕačarni. Maŕačarnia u V. Padlešsi paŕstaŕa dziakujučy inicyjatyvie tolki hrupki ŕviatlejšaha sialanstva. Ludzi ũzialisia druŕna da raboty, nie raŕličajučy na čyju — niebudŕ pomač z boku, a tolki i vyklučna na svaje sobskija siŕy. Da času sarhanizavaŕnia maŕačarni pryjmaŕ, ad kaho chacieŕ, maŕako ũ Vialikim Padlešsi miascovy spekulant...

Za maŕako ũ bolšašći vypadkaŕ hrašami jon nie pŕaciŕ, ale mianiaŕ na tavary z kramy i na horki chleb.

Hetyja ŕdzieki, paniŕeŕnie i paniavierka narešćie vyvieli padlesian z ciarplivašći, pracierli vočy dy vyprastali ŕpinu. Ludzi skazali sabie — „Hodzi! Tak dalej byč nia moŕa, mu sim narešćie vyrvacca z hetych putaŕ“. Skazali i zrabili. Ciamniejšyja i adstaŕyja nia vieryliŕto z hetaha ŕto-niebudŕ vyjdzie; byli peŕnyja, ŕto nijakaja siŕa nie pieramoŕa spekulanta, Cely hod, a niekatoryja i dva hladzieli z boku. hnuli ŕpinu dalej i dumali, ŕto maŕačarnia zaraz raŕkidajecca. Ale maŕačarnia chutka rasŕa i raŕvivaŕasia, a ciapier, zbudavaŕŕy svoj ũŕsny budynak, pierakanala samaha adstaŕaha i niavieručaha, ŕto budzie ŕyč, pakul ŕyvuč ludzi ũ Padlešsi.

Mila bylo cikavač za celym aktam pa ŕviačeŕnia. Na pačatku padlesianie i pryjezdnyja hošći sabralisia pry budynku maŕačarni, dzie miascovy baciŕška adŕuŕyŕ malebien, paŕviaciŕ budynak ŕviatoju vadoju i skazaŕ adpaviednuju pramovu... Staršynia Nadzorčaj Rady maŕačarni koratka raskazaŕ historyju paŕstaŕnia maŕačarni i trudnašći napatykanyja pry jaje arhanizacyi dy zaklikaŕ padlesian da skoopertyzavaŕnia ũsiaho zakupu i zbytu ũ Padlešsi. Pašla paŕviačeŕnia padlesianie i hošći pajšli ũ miascovuju ŕkoŕu na supolny abied.

Pryjemna bylo hlanuč, jak zasiela vioska, byccam rodnyja braty, za supolnym staŕom, jak zaŕpiavali, jak začali padkidač na hura svaich zasŕuŕanych pieradavikoŕ, katoryja najbolj ũŕaŕyli svaje biezinteresoŕnaje raboty pry arhanizacyi i kiravaŕnia maŕačarniaju.

ŕkada, ŕto nia bylo za staŕom kabiet! Maŕočnaja haspadarka ũ nas apirajecca bolš na ich. Ale nie ŕmiašćiu-by ũsich hašćiej budynak ŕkoŕy, bo dŕvie ŕkolnyja klasy i tak caŕkom byli zaniatyja. Naahuŕ adčuvaŕasia takaja ŕčyrašć, prastata, viasioŕašć, jakoj daŕno ũŕo naŕ čaŕaviek nia bačyŕ. Prysutnyja hošći z susiednich siaŕau pastanavili ŕto zrobiač tak jak i Padlesianie.

Maŕačarnia ũ Vialikim Padlešsi ũ 1935 hodie vybiŕasia na pieršaje miesca nia tolki ũ Baranavickim paviecie, ale navat i ũ susiednich. Ab'jadnala bolš za 200 siabroŕ. Pradukcyja maŕa ũ letniuju paru pieravyŕala 100 kŕg. ũ dzieŕ. Ciapier u najskupiejšuju dla maŕačarstva paru produkujecca ũ dzieŕ bolš-mienš 40 kŕg.

Haspadarka ũ maŕačarni viadziecca ašćadna i razumna. Dziela taho i vyplaty za maŕako ũ Padlešsi byvajuč zaŕsiody, raŕnujučy z inšymi maŕačarniami, vysokija.

Sialanie bielarusy! Biarecie pryklad z Padlešsia. Kooperacyja, praz aŕvietu i kulturu, jošć viernaj darohaj da dabrabytu.

M. S.

Сельская гаспадарка.

Дагледзьце кароў!

Ня раз ужо аб гэтым „Самапомач“ пісала і ня раз будзе пісаць, бо справа заўсёды важная; асабліва цяпер у паруцяленьня. Бо толькі добра дагледжаная карова належна выкарыстае корм і дасьць такі сырэц (малако), з якога можна зрабіць ходкі тавар на рынак. А на гэтым разумнаму гаспадару павінна шмат залежыць.

Што знача добра дагледзіць дойную карову? Гэта знача стала і ў адну пару карміць яе здаровай пашай, трымаць самую карову чыста і чыста абхадзіцца з малаком лыўсякімі вырабамі з малака. Усё гэта, здавалася-б, рэчы такія зразумелая і штодзенная, што не адна гаспадыня нават гатова загневацца (так!), калі ёй зьвярнуць на гэта ўвагу. І аднак, як-жа часта ў малацэ ад кароў гэтых якраз „гняўлівых“ гаспадынь трапляецца.. звычайны гной! Многа аб гэтым маглі-б сказаць учасьнікі малочна-кантрольных таварыстваў ды сябры добра сарганізаваных малачарняў... А з гэткага малака і найлепшы майстра ня зробіць такога тавару (масла, сыру), які вытрымліваў-бы канкурэнцыю на капрысным сяньняшнім рынку.

Дык добры дагляд дойнай каровы — гэта варунак даходнасьці самай гадоўлі наагул. Перагледзьма-ж коратка ўсё ад пачатку.

Ацеленая карова Карова нармальна бывае цельнай 40¹/₂ тыдняў (284 дні) і ў такім выпадку само цяленьне адбываецца звычайна лёгка. Цялё ношанае менш як 230 дзён да гадоўлі не прыдаецца. Найлягчэйшае цяленьне аднак мучыць карову і яна па ацяленьні патрабуе супакою і лёгкай але пажыўнай, цёплай пойлы, напр. з вотрубамі. Што датыча цяляці, дык найважнейшае пры гэтым, каб ня красьці малозіва, а пакідаць яго цяляці дзеля дзвюх прычын: як сродак на прачышчэньне і як першы цэнны корм. Другая рэч: — цялё найбольш і найхутчэй расьце ў 1-шым годзе і таму дрэнна робіць той, хто скупіцца ў гэтым часе з кормам: Хто заскупіцца ў першым годзе на адзін фунт, той ня выраўнае гэтага пасья і пудом.

А цяпер аб самай карове. Кепска ў нас неяк так ужо зляжылася, што час цяленьня ўсіх блізу кароў зводзіцца на зіму. Дзеля гэтага зімой у нас малака няма, хоць яно ў гэту пару найлепш аплачваецца; а ўлетку затое наступае „малочны патоп“ малака ўсюды многа і йдзе яно за бясцэн. У інтарэсе гаспадара ёсьць разлажыць пару цяленьня гэтак, каб малака было найбольш тады, калі яно найдаражэйшае. Каб гэта зрабіць, трэба адпаведна датарнаваць (дапасаваць) час прыпусканьня да каровы бугая, прыймаючы пад увагу, што час цельнасьці

ў каровы трывае ад 240 да 310 і нават 320 дзён (сярэдне 284 дні) ды што ў здаровай каровы ўздыманьне зьяўляецца па ацяленьні ў 3–4 тыдні. Такое ўздыманьне трывае 24–36 гадзін і калі ў гэту пару ня будзе здаволена, дык будзе далей паўтарацца ў тым-жа 3–4 тыднёвым водступе часу. Трэба аднак зазначыць, што калі ў пару першых уздыманьняў карова ня будзе заспакоена, дык пры дальшых уздыманьнях цяжэй становіцца цельнай.

Кармленьне і даеньне кароў. Кепскі той гаспадар, які думае, што акрамя голаду ды холаду жывёла нічога не разумее і ня чуе. Чым больш „заводнай“ крыві мае напр. карова, тым больш чуткая яна на тое, як з ёй чалавек абходзіцца; на ўсякі шум, крык, а тым больш біцьце карова такая адказвае выразным зьменшаньнем дойнасьці. Гэта прыняўшы пад увагу, трэба ўстанавіць і прытрымоўвацца ў каравячым хляве наступнага парадку:

Першай раньняй работай ў хляве павінна быць даеньне. Доячы ня можна адначасна даваць карове есьці, бо тады ў малако пападаюць розныя нячыстоты, якія прасочваюцца і праз палатняную цадзілку. Яшчэ больш небясьпечнай, бо распускальнай у малацэ дамешкай ёсьць гной і ўсякія нячыстоты, якія дастаюцца ў дайніцу з нячышчанага каровінага падбрушша, вым'я і хваста, ды з адзежы і рук асобы, што карову дое.

Дзеля гэтага падчас даеньня павінны быць цішыня і супакой. Перш як прыступіць да самага даеньня, трэба карову — перад усім падбрушша і вым'я — абчысьціць (абцёрці вехцем з чыстай саломы або йшчэ лепш чыстай парцянкай), а канец хваста прывязаць да нагі самай-жа дойнай каровы. Па абчышчэньні вым'я і прад прыступленьнем да даеньня трэба канешна змыць рукі чыстай вадой.

Вялікім недастаткам нашых гаспадынь ёсьць тое, што блізу скрозь дояць цягаючы карову за сіську. Благі гэты спосаб дзеля таго, што ня выдойвае да чыста малака, карове ён прычыняе боль, расьцягівае, рвець і раніць вым'е. Канешна трэба вучыцца даіць — няхай гэтак вучыцца прынамся моладзь — так, як гэтага вымагае будова самага вым'я: абыймаць сіську ўсей жменяй і тады пачарзе, зверху ўніз, прыціскаць пальцы да далані: спачатку паказальны, пасья сярэдні, бязыменны і мезены (малы). На пачатак гэта можа каму і пакажацца трудным, але лёгка да гэтага навывучыць. Гэткае даеньне ўсей жменяй прыемна дражніць малакагонныя гручолы каровы і яна аддаець усё малако. А на чыстае выдойваньне каровы трэба зьвярнуць асаблівую ўвагу, бо

ў праціўным выпадку можна лёгка сапсаваць найлепшую нават карову. Рука доючай асобы ні ў якім выпадку ня сьмее стыкацца з малаком. У першых каплях малака заўсяды ёсьць гнільныя бактэрыі і дзеля таго гэтыя каплі трэба здаіваць у асобную судзіну, а то і проста на зямлю.

Пара даення, а калі хто мае некалькі кароў, дык і парадак даення гэтых кароў мусіць быць стала той самы.

Выдаенае малако надта скоро ўцягвае ў сябе ўсе запахі. А дзеля таго што ў нашых хлявох блізу заўсяды „запахі“ проста забойчыя, дык тым скарэй трэба выдаенае малако вынасіць з хлява і працадзіўшы зразу ж яго студзіць як толькі можна да ніжэйшай тэмпературы (10 - 12°C). Студжэньне такое патрэбна на тое, каб як можна хутчэй мінуць тэмпературу (30 - 35°C), пры каторай размнажаюцца шкодныя для малака бактэрыі. Астуджанае малако трэба трымаць таксама ў мясцох, дзе няма нічога з вострым ці йнакш няпрыеным запахам, напр. кіслая капуста, бульба і г. д.

Усякае судзьдзё па малацэ трэба найперш спаласкаць сьцюдзёнай вадой і тады толькі мыць вадой гарачай.

Гэта ёсьць элемэтарная вымогі ўмелага абходжанья з каровамі і з надоеным малаком.

А. К.

Свая лядоўня.

У кожнай гаспадарцы на добры лад заўсяды павінен быць лёд; асабліва ж патрэбен ён там, дзе вядзецца малочная гаспадарка для рынку. Тут бяз лёду проста аніруш. Рынак прыймае сягонья толькі першарадныя прадукты, а такіх прадуктаў з неастуджанага малака зрабіць ня можна. А як так, дык і няма скуль злавіць залатоўку на зварот.

Ды, праўду кажучы, патрэбу лёду ў гаспадарцы то разумее кожны. Пужае толькі не аднаго тое, што лёду без лядоўні ня ўтрымаеш, а на лядоўню, быццам, ня кожны можа сабе пазволіць. Вот-жа я хачу падзяліцца з чытачамі „Самапомачы“ тым, як я сабе збудаваў летась простую і танную лядоўню, з каторай праз лета быў зусім здаволены.

З паўночнай стараны хаты, за варыўняй (каб ня мелі доступу ні сонца ні цёплы вецер), я выкапаў роў у 3 з паловаю мэтры ўшыркі, 6 мэтраў удоўжкі і 2 мэтры ўглыбкі. Спод гэтак выкапанага рава быў прапускны (пясок), бакавыя сьцены ня зусім стацьцявыя (шырка рава ўнізе 3 м., а ўверсе — 3.75). Роў ідзе з усходу на захад. Заходні канец рава астаўся глухім, а ў усходнім (лепшбы было з поўначы), перад каторым расьце густы куст бэзу, я пастанавіў зрабіць уход у самую лядоўню. Каб у лядоўню ня ўпускаць знадворку вольнага цёплага паветра,

я зрабіў прад самым уходам сенцы, якія запоўніў скрозь саломай, каб мець вольным толькі праход. Першыя дзьверы (адчыняюцца надвор) знаходзяцца на версе і ад іх вядуць сходы ўніз. На самым дне ўстаўлены другія дзьве шулы, паміж якімі завешаны ўзноў другія дзьверы, якія адчыняюцца ўсярэдзіну. Перад абоімі дзьвярмі, у бок сенцаў, завешаны дзьве цяжкія дзьвяркі (можна павесіць тут саламяныя ці лыкавыя маты), якія не прапускаюць паветра тады, калі адчыняюцца дзьверы. На дне рову (лядоўні паложаны круглякі, а на іх расьцелены пласт саломы. Саломай таксама вылажаны бакі лядоўні. — Прад наважэньнем лёду я пакрыў (дошкамі і саломай) толькі сенцы, гэта знача прастор ад першых да другіх дзьвярэй. Рэшта рову было прыкрыта толькі тымчасова, каб не засьнежыў сьнег.

З прыгатаваньнем лёду я прыступіў пры першых сільных маразох, калі лёд бывае „найгусьцейшы“. Лёд браў з вясковага ставу, на глыбокім месцы, каб ня меў у сабе замарожанага трысьніку і іншай травы, праз каторую ў лёд даставалася б паветра і распускала яго. Каб лёд у лядоўні шчыльна ўкладаўся, яго ня можна рубаць, але трэба пілаваць (шырокай пілой, на канцы каторай пад вадой прывязаны камень. Гэткія шасьціграньнікі лёгка і шчыльна ўкладаюцца. Звозка лёду павінна адбывацца ў марозны дзень. Перш чым пілаваць лёд, з яго трэба чыста зьмясьці сьнег і ўсякае сьмяцьцё. Калі міма ўсё гэта аднак пры ўкладаньні лёду (праз адкрыты верх „лядоўні“) парабліся шпары, дык іх трэба было закліноўваць дробнымі кускамі лёду, якія пасья ў дадатак яшчэ заліваліся гарачай вадой. Вада наскрозь пралівалася і замярзаючы тварыла адну сплашную ледзяную глыбу, недаступную для паветра. Пры ўкладаньні лёду зрабіў я абмылку, што не складаў яго ад задняй (глухой) сьцяны, а раскладаў па ўсёй „лядоўні“.

Калі звозка лёду была кончана, лёд у раве быў прыкрыты саломай і пілавінамі (з мястэчкавага тартаку) роўна з берагамі самага рава. Пасья быў пакладзены памост з жордак, на каторы таксама насыпаліся пілавіны і наверх саломы да вышыні 1,5 мэтра. Стрэшкі летась управіць не пасьпелі і таму ад дажджу ўся пакрыўка пагніла і яе можна было выкарыстаць толькі ў гной. На сёлета маю ўжо гатовую складную стрэшку (дзьве аплеценыя саломай дзераўляныя рамы).

Закладаючы ў лядоўню лёд трэба пакінуць наперадзе, каля ўнутраных дзьвярэй, гэтулькі вольнага месца, колькі трэба каб паставіць празначанае да халаданья малако і інш. емінныя прадукты. Чым больш у лядоўні месца, тым больш там вольнага паветра і тым хутчэй распускаецца лёд. Дзеля гэтага мяркую на будучыню ўсю лядоўню падзяліць на дзьве а можа нават і тры часьці, якія ад сябе былі б глуха адгароджаны: бяручы лёд з першай часьці ня ўпускалася б у лёд воль-

нае па
Другім
што п
ся вад
мне в
„лядо
і што
адвод
канал
студні
пыва
лядоў
пачак
н
ню —
на ўс
каб з
ўсё з
у вол
выгад
праз
бава
шымі
дзялі
мапо
Нава

лёгка
золзе
запу
Трэб
яны
чэнь

у фо
паўц
рабя
явіц
быц
з ме

даст
апэт
нее,
нача
гара
ходэ
юць
вац

стай
зара
сен
тру
дзя
мас
і цё
наж
вац

нае паветра, і такі лёд даўжэй трымаўся-б*). Другім недастаткам маеі „лядоўні“ ёсьць тое, што пад канец лета яна літаральна затапілася вадоі з растаяўшага лёду. Спецыялісты мне вытлумачылі, што гэта ад таго, што мая „лядоўня“ наагул за вялікая (за шырокая) і што трэба зрабіць пад споднім памостам адводны канал з дрэнажных трубак. Гэты канал павінен вылівацца ў адумысловую студню, з каторай вадү можна ўжо вычэрпываць звычайным парадкам.—Зьменшыць лядоўню то я зьменшыў, але з каналам трэба пачакаць да наступнага году.

Кепска ці добра я ўстроіў сваю лядоўню — гэта іншая рэч. Ведаю толькі, што на ўстройства яе мне каштаваў толькі сталяр, каб зрабіць двое шчыльных дзвярэй. Рэшта ўсё зроблена хатнімі сіламі (двое мужчын) у вольны ад сэзоннай работы час. — А якая выгада з утрыманьнем малочных прадуктаў праз цэлае лета! — Кожнаму раджу папробаваць зрабіць гэта самае, хоць можа і іншымі, больш дасканальнымі спосабамі і падзяліцца рэзультатам свае працы праз „Самапомач“.

Навасёлкі, 30.XI.35.

С. С.

*) Ці гэта аплаціцца? — рэд.

Аб золзах у коняў.

Звычайна золзы ў коняў праходзяць лёгка і таму нават часам можна пачуць, што золзы гэта не хвароба. Але гэта ня так, бо запушчаныя золзы часта кончацца сьмерцю. Трэба дзеля таго іх сьцерагчыся, а калі ўжо яны здарацца, дык уважна ўзяцца за лячэньне.

Прычынай золзаў ёсьць малы жыватвор у форме пацерак. Ён вельмі жывучы, а папаўшы ў арганізм коньскі, насамперш у жарабячы, ён здольны спачатку ўтаіцца і абявіцца толькі па доўгім часе. Таму трэба быць асьцярожным пры куплянні жарабят з месца заражанага золзамі.

Як выглядаюць золзы? Насамперш конь дастае сільную гарачку (40—41°C), траціць апэтыт. Сьлізістая павалока ў насе чырванее, а з носу пачынае выцякаць сьліз. Адначасна пад ськвіцамі („санкі“) зьяўляецца гарачая, мяккая пухліна, якая з часам пераходзе ў скулы. Дасьпелыя скулы або лопаюць самі і выцякаюць, або іх трэба разрэзаваць вострым нажом.

Як абходзіцца з хворым канём?

Хворага каня трэба трымаць у чыстай стайні, аддзяліўшы ад коняў іншых (золзы заразныя!) і карміць лёгка страўнай пашай: сенам, атавай, морхвай, даваць поіла з вострубах. Каб хутчэй „высьпеліць“ золзы, радзяць некаторыя націраць сфармаваную скулу масьцю з роўных частак мёду і тэрпэнтныны і цёпла абвязываць. З адкрыцьцём (вострым нажом) насьпеўшай скулы ня трэба сьцягаваць, каб матэрыя не расхадзілася далей, не

Да нашых чытачоў, супрацоўнікаў і спагаднікаў.

Сяньняшнім нумарам „САМАПОМАЧЫ“ закончываем наш чацьверты гадавік. Сьпісаны пры канцы і падзелены на аддзелы зьмест сёлетняга гадавіка найлепш сьведчыць аб ягонай вартасьці як дарадчыка нашага селяніна. Маём моцнае перакананьне, што ў наступным годзе зьмест гэты будзе йшчэ багацейшы. Зьвяртаемся дзеля гэтага да ўсіх з просьбай пазнаёміцца і іншых пазнаёміць з нашым часапісам і зьбіраць паміж сябе складкі на сам часапіс, каб у кожнай сьведамай прынамсі беларускай сялянскай хаце быў свой беларускі гаспадарскі часапіс „САМАПОМАЧ“. — Найтаней і найвыгадней складацца на атрымоўваньне „Самапомачы“ па 10 чалавек разам: тады гадавая складка ад кожнага толькі 1 зл. 20 гр. (за 10 чалавек 12 зл.). Адзіночная складка ў год 3 зл.

Дык памажэце нам несцьці земляробскую культуру пад нашы беларускія сялянскія стрэхі. *Рэдакцыя і Адміністрацыя*

часапісу

Сьнежань 1935. „САМАПОМАЧ“.

заражала крыві і не тварыла новых скулаў. Дзеля гэтай жа прычыны ўскрываць дасьпеўшую скулу трэба даўгім разрэзам, каб матэрыя магла лёгка і да астатку выцякаць. Адкрытай раны ня можна замыкаць, а наадварот — трэба яе часта прамываць растворам карбольнай кісьлі (карбольная вада) або лізолю, пры помачы шпрыцоўкі. Увесь сакрэт і ўдача лячэньня золзаў на тым і палягае, каб не пазьніцца з ускрыцьцём золзавай скулы і дакладна яе вычысьціць. Золзавая скула дасьпявае да ўскрывацьня звычайна паміж 8-ым і 12 днём ад часу, калі зьявілася пухліна.

Запушчэньне золзаў ці няўмелае іх лячэньне можа выклікаць розныя іншыя хваробы, за лячэньне якіх можна брацца толькі лекар-вэтэрынар.

Каб усьцерагчы коняў ад золзаў, трэба:

1. недапускаць стыкацца здаровыя жарабяты з конямі незнаёмымі, а тым больш з падозранымі і хворымі;

2. сьцерагчы ад прастуды;

3. абмінаць незнаёмыя вадапоі, бо золзавая заразка жыве ў вадзе ўлетку 9 дзён, а ўзімку — 6;

4. купляючы коняў на рынку трэба ўпэўніцца ці яны ня былі цяжка хворыя за апошнія 6 тыдняў;

5. посьле хворага каня трэба хлeў добра вычысьціць і выдэзынфікаваць (вапнай, крэалінай, карболом), — у праціўным разе заразкі золзаў утояцца і праз нейкі час ужо выбухнуць як заразная хвароба нават у тых коняў, якія гэту хваробу толькі што перацярапелі.

Др.Ю. З.

Што і як рабіць з насеньнем дзічак.

Стратыфікацыя-Пікаваньне.

Хіба-ж мала знайдзецца з нармальных людзей такіх, якія ня любілі-б саду, ці не хацелі-б мець яго ў сябе. Але ня кожны мае магчымасьць на гэта: у адных няма месца, а другія маюць зямлю, ды незашта купіць плодовых дрэўцаў.

Першым трудна дапамагчы, а другім можна даць раду.

У папярэднім маім артыкуле (глядзі „Самапомач“ за м-ц кастрычнік сёл.) я раіў збіраць насеньне з плодоў нашай лясной яблыні (*pirus malus silvestris*). Хто гэта споўніў, тым скажу цяпер, што з сабраным насеньнем трэба зрабіць.

Стратыфікацыя-пескаваньне. Найперш трэба мець невялікую драўляную скрынку, з ня зусім шчыльным у ей дном, ды прыгатаваць чыстага, прамытага рэчнага пяску.

У палавіне м-ца студня сабрае насеньне яблыні ці йгрушы замачываецца ў летняй вадзе на сорак восем (48) гадзін; пасудзіну з замочаным насеньнем стаўляюць у хаце, каля сьцяны, але ні ў якім выпадку не каля цёплай печы, гдзе насеньне за сорак восем гадзін магло-б сапрэць.

Адразу па сканчэньні часу мачэньня трэба ўзяць на меру ў разоў пяць-шэсьць больш пяску чым насеньня, высыпаць у якуюсь пасудзіну пясак і выбрае з вады насеньне і ўсё разам добра перамяшаць уздоўж і ўпоперак палачкай. Потым на дно асобнай скрынкі насыпаецца чысты пясак да вышыні 4—5 сантымэтраў; на гэты пясак высыпаюць перамешанае з пяском насеньне, добра выраўноўваюць зверху і дасыпаюць такую-ж таўшчыню чыстага пяску, як перш было ўсыпана на дно. Увесь пясак зверху трэба добра паліць вадой, каб вада прайшла аж да дна і скрынку вынесці ў сені ці другое паўзімнае памяшчэньне.

Пачакаўшы дзён дзесяць скрынку трэба выставіць на дзён шэсьць—восем на мароз, каб пясак у скрынцы прамарз наскрозь. Калі мароз большы як 10—15 градусаў, дык скрынку трэба замарожываць у ганку ці закапаўшы глыбака ў пухкі(рыхл) сьнег. — Потым уносіцца скрынка ў цёплае памяшчэньне, каб пясак размерзся і пас ля ставіцца ў такім паўзімным памяшчэньні, гдзе б нанова пясак не замерз. — Праз дзён якіх дваццаць пясак трэба йшчэ прамарозіць такім-жа спосабам як і першы раз і пасля йзноў унясьці ў тое-ж самае памяшчэньне. Прамарожванае насеньне дружна і да аднаго ўсходзіць.

Вясной, як толькі стане цёпла, а зямля ў гародзе йшчэ не адтаяла, сеяць яшчэ ня можна, дык каб без пары насеньне ў скрынцы не паўсходзіла, трэба зверху лажыць лёд ці сьнег.

Зімой, калі пясак бывае ў скрынцы высахне, трэба яго паліць вадой.

Па растаяньню зямлі трэба адразу сьпяшыць рабіць нявысокія, да 8—10 см. градкі, шырынёй у 120 см., добра зямлю ачысьціць ад травы і каменья, парабіць уздоўж градкі вострым кіём раўкі, адзін ад другога на 20 см., глыбінёй да пяцёх (5) см., у раўкі густа пасеяць насеньне і прыкрыць зверху зямлёй Калі зямля гдзе зліўная, цяжкая, дык там гэтай самай зямлёй ня можна прыкрываць насеньня, а трэба засыпаць пяском, бо йнакш расткі ня выб'юцца із-пад зямлі.

Перамешанае з пяском насеньне перад пасевам трэба перамяць у вадзе праз рэштата.

Высокіх і вузкіх градак пад пасеў яблынь няварта рабіць дзеля таго, што такія грады вясняны вецер скоро высушывае і зярняты дрэнна ўсходзяць.

Пікаваньне. Як толькі яблыні ці йгрушы ўзыйдуць, трэба глядзець як-бы не прапусьціць час пікаваньня (перасадкі севак). Без пікаваньня наша лясная яблыня і йгруша дадуць дзічок з доўгім адным углыб зямлі, як бурак, каранём, што ня ёсьць пажаданым для плодовых дрэўцаў: карэнь мусіць добра разгалузіцца ва ўсе бакі ды мець шмат дробных валасковых карэньчыкаў.

Час пікаваньня самы найлепшы тады, калі сеўка толькі пачне выпускаць трэці лісток. Першых двух лістоў ад зямлі (семядолі) ня трэба лічыць.

Да часу пікаваньня робяцца на ўраджайнейшай зямлі такія-ж як і перш градкі, вызначаюцца роўныя радкі (не раўкі) на дваццаць сантымэтраў адзін ад другога і садзяцца сеўкі пад мерку (драўляную палачку), сеўка ад сеўкі ў радку па семнаццаць (17) сантымэтраў. Само пікаваньне робіцца гэтак: бярэцца якая-небудзь пасудзіна: міса, скрыначка лёгкая ці кошык. На дно і па баках пасудзіны кладзём сьвежы мокры мох і йдзём капаць сеўкі, якія адразу кладзём у пасудзіну з мохам. Капаем за раз штук 200—300. Зверху сеўкі прыкрываюцца сырым мохам — бо йнакш іх высушыць сонца і вецер — і йдзём садзіць. Бярэм ў рукі маленькую з цьвёрдага дрэва (дубу, клёну, ці ясеню) лапатку 25 см. даўжыні і 2 з палавінай см. шырыні і на патрэбнай адлегласьці ўтыкаем, як долато, проста ў зямлю, на глыбіню 8—10 см., паварачываем у адзін і другі бок уздоўж радка і выцягваем вон. А ў рукі, замест лапаткі, бярэм адну з ужо выкапаных севак. Абрываем (лепей — адрэзваем) адну трэцюю часць ейнага караня і, не загібаючы рэшты караня, ўстаўляем у зробленую лапаткай ямачку на такую глыбіню, як дагэтуль сеўка расла ў зямлі. Лапатку бярэм ізноў у рукі, устаўляем у зямлю, прыціскаючы яе да ра-

сьлінкі
рунку, у
круг се
ямачка

Аб

цюю ча
у выра

бакавог

Па

кожнага

ўзрыхля

станьня

і моцна

дыя сеў

ху абсо

цамі па

Ка

дарасьл

ляніцца

нішчыц

нік ган

дома,

садцы

хое, а

лю і

добрыя

лепшы

Га

мушу

gus та

каваць

юць на

ма ня

Н

цы ле

(папол

цё па

пераст

гэтаму

малых

глядац

ністую

(300) п

палаві

семдзе

га) мы

мыла

няглы

дрэўца

судзін

пасьля

палас

проціў

таўля

чы, ко

С

ла тр

стара

Я

дзічка

часе.

п—та

сады

сьлінкі з аднаго і другога боку ў тым-жа кірунку, у якім прад гэтым расхілялася. Увакруг сеўкі робіцца маленькая, як місачка, ямачка і адразу паліваецца вадой.

Абрыўка (укарачваньне) на адну трэцюю часць караня робіцца дзеля таго, каб у вырасшага з гэтай сеўкі дрэўца было больш бакавога карэньня.

Па распікаваньні, праз усё лета, пасья кожнага большага дожджу трэба старацца ўзрыхляць зямлю і не дапускаць да зарастаньня травой. Калі здарыцца вялікі дождж і моцна залепіць ад нізу аж да верху маладыя сеўкі, дык адразу, як толькі сеўка крыху абсохне, трэба зямлю асьцярожна пальцамі пастрасаць.

Калі хто хоча, каб сеўкі за адно лета дараслі да мэтра ў вышыню, дык мусіць не ляніцца як найчасей узрыхляць зямлю і нішчыць ўвакруг траву. Працуючы як кіраўнік гандлёвага пітомніку (школкі), і ў сябе дома, я ніколі больш аднаго разу пры пасадцы не паліваю, якое-б лета ні было сухое, а толькі што тыдзень успульхняю зямлю і дзічкі восеньню маю заўсёды вельмі добрыя. Частае ўспульхняньне зямлі лічу лепшым ад паліваньня.

Гаворачы аб севе і пікаваньню яблыні, мушу зазначыць, што дзічкі з насеньня *pirus malus prunifolia* і *pirus malus baccata* пікаваць ня трэба: яны і без пікаваньня маюць надта добрую сыстэму корнёвую. Таксама ня трэба пікаваць вішняў і сьліваў.

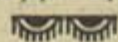
На маладыя сеўкі ці старэйшыя дрэўцы летам заўсёды нападае травяністая тля (папольску — *mszyca zielona*), ад чаго лісьце пачынае скручвацца, дрэўца крывее і перастае расьці. Каб ня даць размножыцца гэтаму шкодніку і ня мець пакалечаных і малых у росьце дзічкоў, трэба часта пераглядаць дрэўцы. Як толькі заўважым травяністую тлю, трэба зрабіць раствор з трыста (300) грамаў сьпірту-дэнатурату і дзевяцёх з палавінай ($9\frac{1}{2}$) літраў летняй вады, дадаць семдзсят пяць (75) грамаў зялёнага (шэрага) мыла, усё дакладна перамяшаць, пакуль мыла не распусьціцца, наліць раствору ў няглыбокую міску ці талерку, падходзіць да дрэўцаў, на якіх ёсьць тля, нагіба ў іх у пасудзіну і паласкаць у раствору. Калі скоро пасья паласканьня здарыцца дождж, дык паласканьне трэба паўтарыць. Гэты спосаб проці тлі рахую самым найлепшым. Прыгатаўляць яго можам менш ці больш, глядзячы, колькі трэба.

Сьпірт-дэнатурат і зялёнае (шэрае) мыла трэба загадзя прызапасіць, а не тады старацца, як на дрэўцах будзе поўна тлі.

Як і што рабіць ўвосені з вырасшымі дзічкамі, — напішу ў „Самапомачы“ ў сваім часе.

Іван Сікора.

п-та Варапаева
сады графа К. Пшэздзецкага.

ПЧАЛЯРСТВА

Як жывуць пчолы ўзімку.

Цэлая зіма для пчалы гэта не адпачынак па цяжкай працы, як хтосьці думае. Гэта барацьба з зімном, з задухаю, з смагаю, з вогкасьцю і г. д.

Пчолы, сабраўшыся ў цесным клубку, на калькіх рамках пад медам, напроці лёткі, мусяць трымаць тэмпэратуру ад $+13^{\circ}$ да $+28^{\circ}$ Ц. Гэту цяпліню вытварае пчала дыханьнем, рухам; для вытварэньня цяпла мусіць спажываць мёд, які—як корм — насычае і дае цяпло.

Чаму-ж гэта цяпло такое нераўнамернае, запытае хтосьці, — зараз вытлумачым. Пачнём з такога мамэнт: пчолы толькі што ўсе разам набралі мёду, гэтым зрабілі рух, праветрылі паветра, і сагрэліся так, што паднялі ў клубку цяпліню да 28° Ц. А таму, што пчолы спажываюць мёд не заўсёды, а толькі праз нейкі пэрыяд часу, ды набраўшы мёду ціха дрэмлюць. Цяпло, якое яны толькі што стварылі (28°), пакрысе ападае, бо кругом крубка мароз перамагае. Вот-жа, цяпло з 28° ступнёва ападае аж да 13° Ц. Як хутка гэта наступіць, — залежыць ад вуліка, ад зімна, ад сілы пня. Чым зімнейшы вуль, чым сільнейшы мароз, чым меншая сіла, тым хутчэй наступіць абніжэньне тэмпэратуры (цяпліні), тым хутчэй пачнуць пчолы ўзноў есьці. Тэмпэратуру ніжэй 13° Ц пчолы дапусьціць ня могуць, бо тады яны пачалі-б ужо качанец і цяжка ім будзе нагнаць цяпло да 28° Ц (трэба зьесьці больш мёду, а жалудачак больш не ўмяшчае). Вось-жа 13° Ц рахуюць як цяпло крытычнае, пры каторым пчолы ўзноў прачынаюцца, набіраюць мёду, рухаюцца, цяпліня зразу скача на 28° Ц. Пасья гэтага ўзноў супакой на нейкі час. Гэткія рухаўкі ў пчол паўтараюцца па колькі разоў у дзень і не даюць ім спакойна драмаць, як гэта робіць мядзьведзь.

Як пераслухоўваць пчолы ўзімку.

Зіма закрывае ад вачэй бортніка (пчаляра) пчалу і ейнае жыцьцё. Тут трэба паслугоўвацца слухам, як лекар пры хворым. Каб стацца добрым бортнікам, трэба добра пазнаць пчаліную мову—іхнае гудзеньне. А гудзеньне гэта ў пчол ёсьць рознае, залежнае ад стану іхняга здароўя, голаду, сьцюжы і г. п. Пяром цяжка апісаць усе тонкасьці гэтых гукі, трэба іх праслухаць у даўжэйшай практыцы. Таму радзім маладым для навукі, а ўсім для кантролі ўжо пачаць пераслухоўваць пчолы на зімоўцы. Ня трэба гэтага рабіць часта, бо гэта турбуе пчолы, а так пачаць раз у два тыдні і да вясны дайсьці да двух разоў у тыдзень. Гэта-ж залежа ад таго, як пчолы забясьпечаны медам, цяплом і якую маюць

Ф. Акінчыц

У парадку дыскусіі.

Аграрна - коопэратыўная палітыка будучыні.

8)

5. Коопэратыўная культура.

У сувязі з сказаным, у школах павінна быць арганізавана ня толькі праца вытворчая, але й узгадаваўчая. Асаблівае значэнне мела-б коопэратыўная праца моладзі ў умовах індывідуалістычнай вёскі, дзе гэта моладзь павінна была-б стацца піонэрам коопэратыўнага будаўніцтва. З гэтага пункту гледжаньня ня можна прызнаць мэтаадпаведным заведзены ў некаторых мясцох такі парадак, калі кожная школа мае сваю ўласную гаспадарку, якая аднак не асягае грамадзка-ўзгадаваўчых мэтаў. Школьная гаспадарка павінна злучыцца з коопэратыўным сэктарам сельскай гаспадаркі і толькі там працоўная энэргія вучняў знойдзе для сябе найлепшае застасаваньне. Вучнёўская арцель магла-б узяць актыўны ўдзел у нейкай адной галіне гаспадаркі (напр. у садоўніцтве) побач з зазнаямленьнем з усімі іншымі.

Тыя парадкі, каторыя практыкуюцца цяпер, ня маюць ніякага грамадзка-ўзгадаваўчага значэння і маюць толькі тую свомасць што ўзмацняюць абасобленасць школьнага колектыву, у канчальным разрахунку шкодную з пункту гледжаньня інтарэсаў усяго грамадзянства. Наагул-жа трэба сказаць, што ня толькі адна школьная моладзь павінна быць прыцягнана да коопэратыўнай справы

зімоўку (у вуллёні, у пограбе ці надвары — рэд.). Калі ёсьць сумлеў, што нешта не ў парадку, дык трэба прыслухоўвацца часцей. Вот-жа:

Як гудзяць здаровыя сытыя пчолы: Прыклаўшы вуха ці слухаўку да лёткі чуем роўнае, цішэйшае ці галасейшае гудзеньне. Калі-б такі пень сядзеў ціха дык ўдарце раптам даланём па вульлю і пчолы хутка адазвучаць ўсе за раз ды ўсе разам і зараз-жа пачнуць заціхаць.

Як гудзяць пчолы галодныя і халодныя: Гэтыя пні ня гудзяць а шумяць і шусьцяць быццам лісьцё. Калі стукнуць па вульлю — адазвучаць ня раптам. Шумяць даўжэй, глуха.

Як гудзяць пчолы — бязматкі хворыя на нястраўнасьць: Гэтыя пчолы гудзяць і шумяць ня роўна, чуваць сярод іх паадзінокія жалобныя галасы, выжэйшыя ці ніжэйшыя, гэта ад тых пчол, што сядзяць на версе клубка. На дне вульля ў такім пні заўсяды ёсьць асыпаныя (адмёршыя) пчолы. Калі пчолы разам гудзяць высокім тонам, а сярод гэтага гудзеньня чутны асобныя пчолы, дык такім пчолам або горача, або яны смагнуць, або там разгаспадарылася мыш.

Як усе гэтыя недахопы напраўляць — падамо наступным разам.

„Укр. Пасіч.“

у ёй павінен прыняць удзел увесь вясковы маладняк, катораму прыйдзеца фактычна закончыць коопэратыўнае будаўніцтва, пачатае старэйшым пакаленьнем. Гэты маладняк павінен прайсьці добрую практычную школу колектывізму, разьвіць у сябе грамадзкія прывычкі і пазбыцца індывідуалістычнай ідэалёгіі шляхам уцягваньня ў творчую працу ў тых колектыўных базах, каторыя павінны быць арганізаваны па вёсках.

Словам, у гэтай галіне адчыняюцца шырокія пэрспэктывы, каторыя зусім магчыма зрэалізаваць, калі-б на месцы знайшліся энэргічныя і ініцыятыўныя работнікі прасьветы.

Разважаючы пра стварэньне коопэратыўнай культуры і пра коопэратыўную асьвету і ўзгадаваньне — ня можна абыйсьці моўчкі пра разрушыцельную работу розных шкоднікаў, каторыя знойдуцца асабліва ў першую пару і з каторымі прыйдзеца павясьці рашучую барацьбу. Перадусім, трэба мець на ўвазе звычайныя злаўжываньні у коопэратыўных арганізацыях, каторыя кампрамітуюць коопэратыўны рух. У будучыні з гэтым зьявішчам прыйшлося б прыкончыць самым рашучым і бязлітасным спосабам. Трэба памятаць, што ўсякія растраты ў коопэратыўных арганізацыях, па свайму раскладовому ўплыву на насельніцтва, куды больш небяспечнейшыя, чым падобнага роду зьявішчы спатыканыя ў іншых установах, бо ў карані падрываюць веру насельніцтва ў коопэратыўнае будаўніцтва і прычыняюцца да вытварэньня рэакцыйных поступаў. Вось дзеля гэтага ў адносінах да ўсіх коопэратыўных працаўнікоў, не апраўдаўшых грамадзкага даверу, у будучыні павінны быць застасаваны вышэйшыя кары, прадугледжаныя адпаведна зрэфармаваным угадоўным (карным) кодэксам. Нарэшце, сама дзяржава, з сваімі кантрольнымі ворганамі, павінна арганізаваць узмоцнены дагляд за коопэратыўным будаўніцтвам ад ягоных вярхоў і да нізоў. Толькі разумнымі, энэргічнымі сродкамі магчыма будзе справіцца з гэтакім злом, каторае ня спыніцца да тае пары, пакуль грамадзянства не пераўзгадуецца на новых падставах.

У будучыні, калі зрэалізуецца наш аграрна-коопэратыўны ідэал і калі на ім узгадуецца новыя пакаленьні, падобным, як успомненае, пытаньням ня будзе месца. Тады кожны чалавек, каторы нарушыць праўныя і грамадзкія нормы, будзе разглядацца як умыслова-хворая істота.

Вельмі цяжкі той шлях, па катораму будзе прабівацца новая коопэратыўная культура, але, ня гледзючы на ўсё, яна запануе ў людзкой грамадзе, бо таго вымагаюць гістарычныя абставіны і само жыцьцё...

Редактар інж. А. КЛИМОВИЧ

Выдавец А. ДАСИУКІЕВИЧ

Z upravnictva Bielaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury ў Vilni.

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja 1 — 2.

Зьмест „САМАПОМАЧЫ“ за 1935 год.

	бач.	бач.	
А. Коопэрацыя:			
1. Što budzie z kooperacyjaj	1	16. Małačarstva na ziemiach Zach. Bielarusi	80
2. Bielaruskaje narodnaje šviata	9	17. Аб золзах у коняў	89
3. Коопэратыўна-хаспадарскія павіны: 9, 21, 29, 37, 45, 53, 61, 69, 77, ...	84	<i>IV. Агародніцтва і садаводства.</i>	
4. Sakret Slovenii	62	1. Як ратаваць змерзлае ў садзе дрэва	6
5. Аграрна-коопэратыўная палітыка бу- [дучыні 28, 36, 44, 60, 68, 75, 84, ...	92	2. Як падняць плоднасьць садавага дрэва	7
Б. Сельская гаспадарка.			
<i>I. Эканомія.</i>			
1. У чым наша бяда?	3	3. Прыгатаўляймася да вяснянага шча- пленьня дрэваў	13
2. Jak vyhladať a ť nas ranščyna ť 40-ch hadoch min. stahodździa	11	4. Як і калі прышчэпліваць садовыя дрэвы	14
3. Ці вы йшчэ не рахуеце	38	5. Як рабіць ушчаповую масьць	18
4. Jak s=stavić inventuru	38	6. Шкоднікі нашых садоў і змаганьне [з імі 18, 34, ...	42
5. Пачынаем новы год	46	7. Садзеце сады	71
6. Слоўца да тых, што працуюць і куп- ляюць гаспадаркі	46	8. Перахоўваньне агародніны ўзімку	75
7. U spravie rachunkavodztva	54	9. Што і як рабіць з насеньнем дзічак	90
8. Zakon ab pieraasceny hruntou	56	<i>V. Пчаллярства.</i>	
9. Аб вясне трэба думаць увосені	70	1. Як пазбыцца гнільца	67
10. Ziemiarskaje žyćcio ť Polščy i ť nas	71	2. Супроць безработыцы ў пчол	72
11. Да асьветы — праз самаасьвету	78	3. Аб зімаваньні пчол	73
<i>II. Польная гаспадарка, умяньне.</i>			
1. Апекуймася птушкамі	4	4. Найчасьцейшыя абмылкі маладога пчаляра	74
2. Як гадаваць морхву і яе сарты	7	5. Як і дзе перахоўваць вашчыну	83
3. Попел — добры гной . . . . . <i>на вокл.</i>	11	6. Танная форма да вульлэў	83
4. Ня трымайце вады на полі	22	7. Як жывуць пчалы ўзімку	91
5. Што пасееш — тое і пажнеш	22	8. Як падслухаўваць пчалы ўзімку	91
6. Маючы chrušč	26	<i>VI. Хатняя гаспадарка і ровня.</i>	
7. Якую бульбу трэба садзіць	30	1. 10-ць гадоў Земляробскай Школы ў Датнове (Літва).	17
8. Ці ўмеем сушыць сена	30	2. Jak zabiašpieć budynak ad piaguna	30
9. Асот трэба нішчыць	32	3. Як выгнаць з памешканьня мурашкі	34
10. Даглядайма бульбу	33	4. Безалькагольныя напіткі на рабочы час	43
11. Хлеўны тной гэта падстава	39	5. Што есьці ў цёплую пару	44
12. Жніво-жніво	47	6. Пладовае віно	49
13. Як ужываць хлеўны гной на полі	48	7. Ня пійце вады пасля фруктаў	51
14. Што пасееш тое й пажнеш	49	8. Як зьбіраць грыбы і што і з іх ра- біць?	59
15. Palavy smouž — vorah ziemiagoba	51	9. Свая лядоўня	88
16. Першая работа падлущчыць аржышч	54	Наша пошта.	
17. Па жніве — сяўба	55	Б. Крывенькі, В. Крулікоўскі, А. Ліхач, А. Бе- лы, Я. Боублей, А. Грыц, М. Селівон, Ф. Пракопчык, М. Пронька, І Міскель, Ц. Садоўскі, С. Грынаш, С. Буднік, К. Несьцеровіч, Я. Кажух, Я. Кавалеўскі, А. Гарасімчук, А. Пронька, І Жэлязоўскі (? нявыраз- на пададзена прозьвішча), М. Пліска — пробныя нумары высланы. Зьбірайце камплеты чытачоў на 1936 г.: за 10 экзэмпляраў кожнага нумару праз цэ- лы год толькі 12 златаў. Чакаем!	
18. Сеймо пасьяжніўныя мешанкі	57	М. С. — дзякуем, карыстаем. Пішэце часьцей! П. Ас-віч—адказ дамо пісьмом, але пачакай- це, бо на гэта трэба мець крыху часу.	
19. З бульбы бліны, з бульбы каша	63	А. Ашм—скі—Усё жаданае выслана. Ці да- ходзіць яно да Вас?	
20. Апекуйцеся птушкамі	82	Ст. Зел.—віч — вышлемо Вам кніжкі асоб- най пачкай.	
21. Дагледзьце каровы	87	В. Б—цкі шкода, але мусіць ня ўтрымаеце. Сягоньня йшчэ, покуль не пачынала коопэратыва свае заробковае чыннасьці, можаце жадаць ад стар- шыні Коопэратыўнай Рады, каб упрошчаным парад- кам выкасаваў Вас з судовага рээстру. Каштаваць гэта „навучка“ Вам будзе „нядорага“—„усяго“ 60.—зл. (шэсьцьдзесят).	
<i>III. Жывёлагадоўля і паша.</i>			
1. Аб hadouli aviečak	2, 14	М. Бабіла, П. Квяткоўскі, К. Шынкевіч, А. Бут- кевіч, С. Баравік і М. Сяргейчык — атрымалі, дзя- куем, часапіс пасылаем.	
2. Якія цяляты пакідаць на плем	5		
3. Саломея як паша	12		
4. Больш пашы	24		
5. Асьцярожна з вотрубамі	33		
6. Дробязі з птушніцкай гаспадаркі	35		
7. Баранея быдла ад гілёў	41		
8. Яшчэ ў справе абароны ад мух і гілёў	41		
9. Як ратаваць каня ад колькі	43		
10. Жыта як зялёная паша	58		
11. Лепшае—на плем, горшае на продаж	58		
12. Як даглядаць кураняты ў непагадзь	59		
13. Галоўныя абмылкі пры гадоўлі кароў	65		
14. Аб заразных хваробах курэй	66		
15. Як карміць узімку дойныя каровы	79		

Pierasyłka aplāčanu ryčaltam.

